

УДК 355.232.6:37.035.7

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-2.25>**Р. М. Трищун**старший викладач кафедри тактики
Національної академії Національної гвардії України**Є. С. Яковенко**кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри тактики
Національної академії Національної гвардії України

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ НА ТАКТИЧНОМУ РІВНІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано необхідність формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів Національної гвардії України, з огляду на діяльність гвардії загалом як складника сил безпеки та оборони та воєнно-політичної обстановки, яка склалася в Україні. Визначено, що гвардія має як складник сил безпеки та оборони реалізовувати політику держави у військовій сфері, а саме: нарощувати спроможності щодо виконання завдань за призначенням, де одним із способів реалізації цієї політики є підготовка особового складу для сил безпеки та оборони.

Проведено порівняльний аналіз діяльності внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України з діяльністю Національної гвардії України. Визначено, що внутрішні війська виконували більшою мірою правоохоронні функції, притаманні силам безпеки. Своєю чергою гвардія, яка створена на базі внутрішніх військ, отримала додатково нові функції, притаманні силам оборони. Ми дійшли висновку, що завдання, які виконували підрозділи гвардії в антитерористичній операції, відповідали призначенню Національної гвардії України, але не відповідали рівню підготовки особового складу гвардії, а саме командирів-офіцерів. Національна гвардія України, згідно з чинним Законом України «Про Національну гвардію України», у взаємодії зі Збройними силами України залучається до відсічі збройній агресії проти України шляхом ведення воєнних (бойових) дій. Для виконання цих завдань офіцерам як ланці, яка планує та керує підрозділом у бою, необхідні уміння ведення бойових дій, що мають бути сформовані у вищому військовому навчальному закладі. Але специфіка діяльності внутрішніх військ відрізнялась від завдань, які ставились підрозділам гвардії, відповідно до тих функцій, які вона отримала, тому офіцери в новостворених частинах оперативного призначення не мали таких умінь.

Визначено необхідність створення науково-методичної моделі формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів Національної гвардії України на тактичному рівні військової освіти в умовах вищого військового навчального закладу.

Ключові слова: професійні уміння, професійна підготовка, формування умінь, бойові дії, Національна гвардія України.

Постановка проблеми. Сучасна воєнно-політична обстановка в Україні характеризується збройною агресією Російської Федерації і напруженістю дій у районі проведення операції об'єднаних сил (ООС). У зв'язку з цим нині гостро стоїть питання захисту незалежності, територіальної цілісності і суверенітету держави. За таких умов суттєво зростають вимоги до комплектування Національної гвардії України (НГУ) особовим складом, в першу чергу офіцерами. Державі потрібні інтелектуально та професійно підготовлені військові фахівці, які володіють сучасними формами та способами збройної боротьби, здатні на всіх етапах службової кар'єри здобувати нові знання, керувати підрозділами в бою, навчати та виховувати особовий склад у мирний та воєнний

час, діяти в ризиконебезпечних ситуаціях, експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»» визначив напрями та завдання реформування й розвитку сектора безпеки і оборони, куди входить НГУ, де зазначено, що для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектора безпеки і оборони. З цією метою Україна забезпечить розвиток НГУ з урахуванням досвіду держав – членів Європейського Союзу (ЄС), посилить її інституційну спроможність виконання завдань за призначенням [1].

Згідно з Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2021 року “Про Стратегію воєнної безпеки України”» в державі розробляється нова стратегія воєнної безпеки, яка базується на всеохоплюючій обороні України. Головною метою Стратегії воєнної безпеки України є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона. Однією з цілей реалізації державної політики у воєнній сфері є професійний особовий склад Збройних сил України (ЗСУ) та інших складників сил оборони, який перебуває в центрі уваги держави, підтримується вдосконаленими системами кадрового менеджменту та підготовки до військової служби. Пріоритетами досягнення цих цілей є нарощування спроможностей ЗСУ, сил територіальної оборони в їх складі, інших складників сил оборони до виконання покладених завдань. Визначені пріоритети будуть реалізовані шляхом виконання таких завдань:

- підвищення рівня боєздатності ЗСУ та інших складників сил оборони з досягненням і підтриманням визначених спроможностей;

- розвиток систем військової освіти та підготовки особового складу для сил оборони, запровадження освітньо-професійних програм підготовки офіцерського, сержантського та старшинського складу з використанням досвіду бойових дій, методики підготовки, принципів і стандартів НАТО [2].

Прийнятий Закон України «Про Національну гвардію України» визначає статус НГУ як військового формування з правоохоронними функціями [3], дещо змінив зміст напрямів її діяльності, а саме: збільшилася дольова участь НГУ у виконанні завдань забезпечення громадської, державної безпеки, безпеки державного кордону та оборони держави у воєнний час.

Все це зумовлює НГУ як складник сил безпеки та оборони реалізовувати політику держави у військовій сфері, а саме: нарощувати спроможності щодо виконання завдань за призначенням. Одним із способів реалізації цієї політики є підготовка особового складу для сил безпеки та оборони.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу особливостей діяльності НГУ та внутрішніх військ (ВВ), обґрунтування необхідності формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів НГУ.

Виклад основного матеріалу. Правовою основою діяльності ВВ був Закон України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України», де визначено, що ВВ призначені для охорони та оборони важливих державних об'єктів, перелік яких устанавлюється Кабінетом Міністрів України, а також для участі в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю. Основними завданнями ВВ були: охорона та оборона важли-

вих державних об'єктів, об'єктів матеріально-технічного та військового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України, супровід спеціальних вантажів, здійснення пропускового режиму на об'єктах, що охороняються; конвоювання заарештованих і засуджених; охорона обвинувачених під час судового процесу; переслідування і затримання заарештованих і засуджених осіб, які втекли з-під варті; участь в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю; участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах, що охороняються; охорона дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України. Використання ВВ для виконання завдань, не передбачених законом, заборонялась [4]. Вищеперераховане дає зрозуміти, що ВВ виконували більшою мірою правоохоронні функції, притаманні силам безпеки. Це означає, що і вектор підготовки майбутніх офіцерів ВВ був направлений на виконання правоохоронних функцій.

Події 2013–2014 років у країні вимагали від керівництва держави створення такого формування, яке б повністю вирішувало завдання по захисту конституційного ладу України, цілісності її території від спроб змінити їх насильницьким шляхом. Гвардія формувалася фактично в бойових умовах. На початку збройної агресії Російської Федерації проти України, 13 березня 2014 року було прийнято Закон України «Про Національну гвардію України», яким створено нове військо формування з правоохоронними функціями. Базою для формування гвардії стали ВВ, і нині вона залишається наймолодшим військовим формуванням в Україні.

Аналізуючи закони [3; 4], важливо взяти до уваги, що на НГУ, порівняно з ВВ, було покладено цілком нові завдання, а саме: у взаємодії з правоохоронними органами – забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій; бере участь у взаємодії зі ЗСУ, у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Відповідно до завдань, законом визначені функції, які не були притаманні ВВ: участь у здійсненні заходів, пов'язаних із припиненням збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні; участь у спеціальних операціях зі знешкодження озброєних злочинців, припиненні діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності; участь

у відновленні конституційного правопорядку в разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування; участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану; участь у виконанні завдань територіальної оборони [3]. Таким чином, із наведеного вище видно, що на НГУ поклали нові функції, притаманні силам оборони.

Для виконання вищезазначених завдань та функцій НГУ необхідні підрозділи з бойовим потенціалом як у ЗСУ. Тому в межах чисельності гвардії були створені військові частини оперативного призначення та загони спеціального призначення НГУ. Ці частини за своєю організаційно-штатною структурою та озброєнням схожі на військові частини сухопутних військ ЗСУ, маючи танкові, протитанкові, артилерійські підрозділи, підрозділи протиповітряної оборони та ін. Сьогодні вони у взаємодії зі ЗСУ та з іншими складниками сил безпеки й оборони залучаються до виконання завдань за призначенням у зоні проведення ООС.

Проведений аналіз бойових дій 2014–2015 років свідчить, що з перших днів антитерористичної операції (АТО) підрозділи НГУ разом із добровольцями стали на захист територіальної цілісності України, виконували бойові завдання по всій лінії зіткнення в боротьбі з незаконними збройними формуваннями (НЗФ), брали участь у ліквідації блокпостів НЗФ, забезпечували контроль територій, на яких розгорталися сили АТО, організували блокування осередків дислокації НЗФ, здійснювали недопущення поширення діяльності НЗФ на інші території, проводили розвідувально-пошукові заходи, пошук місць установаження керованих фугасів, схронів із боєприпасами. Підрозділи гвардії забезпечували спільно з підрозділами ЗСУ супроводження колон сил АТО на шляхах сполучення, проведення рейдових та штурмових дій у складі штурмових груп спільно з підрозділами Збройних сил, Служби безпеки, Державної прикордонної служби України, визволяли Слов'янськ, Попасну, Северодонецьк, Лисичанськ та інші міста й населені пункти, брали участь у боях за Іловайськ та Дебальцеве, обороняли Маріуполь та штурмували Широкино [5–7]. Завдання, які виконували підрозділи гвардії, відповідали призначенню НГУ, але не відповідали рівню підготовки особового складу. Для виконання цих завдань офіцерам як ланці, яка планує та керує підрозділом у бою, необхідні уміння ведення бойових дій, які мають формуватись у ВВНЗ. Але специфіка діяльності ВВ відрізнялась від завдань гвардії, відповідно до тих функцій, які вона отримала, тому офіцери в новостворених частинах оперативного призначення не мали таких умінь, що позначалось на успішності виконання завдань.

Пріоритетним напрямом політики України є забезпечення надійного захисту життєво важливих інтересів держави на основі якісної підготовки військових фахівців, їх здатності виконувати завдання за призначенням, підтримки належної боєздатності та боєготовності військових підрозділів.

У нинішніх умовах постає завдання – виховати та навчити кадри нового покоління, сформувати майбутніх фахівців із високим рівнем професійної компетентності, ідейно переконаних, свідомих, психологічно стійких, готових до ведення бойових дій офіцерів. І ВВНЗ має виступити найбільш вагомою базою для їх формування. Одним із пріоритетів у роботі викладачів та командирів навчальних підрозділів стає надання допомоги курсантам у розкритті та розвитку їхніх здібностей.

Важливим показником готовності майбутніх офіцерів НГУ є високий рівень сформованості професійних умінь, зокрема, в управлінні діями підрозділів у бою.

Одним із найважливіших завдань якісної підготовки майбутніх офіцерів НГУ є формування в них професійних умінь ведення бойових дій, що зумовлено низкою чинників.

По-перше, збройна агресія Російської федерації проти України показала, що навіть «дружні» держави з метою досягнення власних інтересів, незважаючи на міжнародні договори, порушують територіальну цілісність та незалежність своїх сусідів.

По-друге, актуальність формування в майбутніх офіцерів НГУ професійних умінь посилюється тим, що вона становить основу професійного потенціалу, стає стимулом розвитку їхньої особистості, професійного самовдосконалення та основою ефективної реалізації набутих навичок щодо ведення бойових дій.

По-третьє, розробка зазначеної проблеми певним чином заповнює психолого-педагогічні «прогалини» щодо забезпечення якісної підготовки майбутніх офіцерів НГУ до бойової діяльності.

Водночас проблема формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів НГУ, у процесі фахової підготовки, не віднайшла спеціального вивчення у психолого-педагогічних дослідженнях. Відсутні праці, в яких науково обґрунтовані дефініції досліджуваної проблеми, змісту та науково-методичної моделі формування професійних умінь у майбутніх офіцерів НГУ для виконання бойових завдань щодо відсічі збройної агресії проти України.

Отже, практика вищої військової школи вимагає розв'язання проблеми формування в майбутніх офіцерів НГУ професійних умінь ведення бойових дій на тактичному рівні військової освіти в умовах ВВНЗ. Це зумовлює необхідність вирішення низки суперечностей стосовно досліджуваної проблеми, а саме:

- між багаторічною збройною агресією Російської Федерації проти України й сучасним станом підготовки особового складу НГУ до протидії їй;
- між змінами у формах та способах збройної боротьби та незмінністю доктринальних документів, за якими здійснюють підготовку майбутніх офіцерів НГУ;
- між значним потенціалом спеціальних дисциплін, які формують професійні уміння ведення бойових дій у майбутніх офіцерів НГУ, й недостатнім його використанням;
- між необхідністю формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів НГУ і відсутністю актуального науково-методичного забезпечення цього процесу.

Висновки і пропозиції. Отже, актуальність, соціально-педагогічне значення досліджуваної проблеми, недостатній рівень її теоретичної та практичної розробленості, об'єктивна потреба розв'язання вищезначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: «Формування професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів Національної гвардії України на тактичному рівні військової освіти», мета якої полягає у виявленні впливу обґрунтованої моделі на сформованість професійних умінь ведення бойових дій у майбутніх офіцерів НГУ.

Список використаної літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України; Стратегія від 14 вересня 2020 року № 392/2020.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України; Стратегія від 25 березня 2021 року №121/2021.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
4. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України : Закон України від 26.03.1992 року № 2235-XII.
5. Аналіз бойових дій на сході України в ході зимової кампанії 2014–2015 років. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2015/12/23/analiz-bojovih-dij-na-shodi-ukraini-v-hodi-zimovoi-kampanii-2014%E2%80%932015-rokiv--16785/>.
6. 10 фактів про участь Нацгвардії в АТО/ООС. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/10-faktiv-pro-ucast-nacgvardiyi-v-atoos>.
7. Національна гвардія України: 5 років. URL: <http://project1168023.tilda.ws>.

Trishchun R., Yakovenko Ye. Reasoning of the necessity for formation of professional combat skills of future officers of the National guard of Ukraine at the tactical level of military education

The article substantiates the necessity to shape professional skills of combat operations of future officers of the National guard of Ukraine, in view of the activities of the guard as a whole, as a component of the security and defense forces, and the military-political situation which has developed in Ukraine. Definitely, that the guard should, as component of the security and defense forces, to implement the policy of the state in the military sphere, namely to build capacity to perform tasks as intended. One way to implement this policy there is a training of personnel for security and defense forces.

A comparative analysis was performed of activities of the internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with the activities of the National guard of Ukraine. It is determined that, internal troops performed more law enforcement functions. In turn the guard, which was created on the basis of internal troops, received additional new features, which are inherent to the defense forces. The conclusion is that tasks performed by guard units in counter-terrorism operation, corresponded to the appointment of the National guard of Ukraine, but did not correspond to the level of training of personnel guard commanders, namely officers. National guard of Ukraine, honorable to the law of Ukraine "About the National guard of Ukraine" in cooperation with the armed forces of Ukraine is involved in repelling armed aggression against Ukraine by conducting military (combat) operations. To perform these tasks to officers, as a link that plans and manages the unit in combat, the necessary skills of combat operations, must be formed in a higher military educational institution. But the specifics of the internal troops differed from the tasks assigned to the guards, according to the functions it received, therefore, officers in the newly created operational units did not have such skills.

It is determined the necessity of the creation of scientific and methodological model for the formation of professional skills of combat operations of future officers of the National guard of Ukraine at the tactical level of military education in the conditions of the higher military educational institution.

Key words: professional skills, professional training, skills formation, combat operations, National guard of Ukraine.